

АПРОБАЦІЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ НОВІТНІХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ДРУГОМУ ЕТАПІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНО- КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ СТУПЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Куликова Л.Б., д. пед. н., професор,
професор кафедри гуманітарних дисциплін
Херсонська державна морська академія

У статті подано відомості про другий рік ходу дослідно-експериментальної роботи, яка проводилася в Херсонській державній морській академії (формувальний етап 2015–2016 н.р.), сформульовано завдання; розкрито теоретичні та методичні засади впровадження компетентнісного підходу в навчальний процес. Описано етапи апробації та вдосконалення запроваджених нововведень, які відбувалися паралельно з впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес академії.

Ключові слова: дослідно-експериментальна робота, дистанційне навчання, інтегровані навчальні плани, незалежне комп'ютерне тестування, компетентнісний підхід з елементами комунікативної форми навчання, морські фахівці.

В статье даются сведения о втором годе хода опытно-экспериментальной работы, которая проводилась в Херсонской государственной морской академии (формирующий этап 2015-2016 учебный год), сформулированы задачи; раскрыты теоретические и методические основы внедрения компетентностного подхода в учебный процесс. Описаны этапы апробации и совершенствования введенных новшеств, которые происходили параллельно с внедрением компетентностного подхода в учебно-воспитательный процесс академии.

Ключевые слова: опытно-экспериментальная работа, дистанционное обучение, интегрированные учебные планы, независимое компьютерное тестирование, компетентностный подход с элементами коммуникативной формы обучения, морские специалисты.

Kulykova L. B. THE PERFORMANCE OF THE SCIENTIFIC RESEARCH “THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF IMPLEMENTATION OF COMPETENCY-BASED APPROACH IN THE SYSTEM OF GRADED TRAINING OF MARITIME PROFESSIONALS” AT KHERSON STATE MARITIME ACADEMY IN 2015-2016 ACADEMIC YEAR. THE FORMING STAGE.

In the present article the information about the course of the research and experimental work that was performed at Kherson State Maritime Academy during the second year is given (forming stage 2015-2016 academic year); the task is

formed; theoretical and methodological fundamentals of competency-based approach implementation into educational process are revealed. The stages of approbation and improvement of the innovations, which were introduced simultaneously with the implementation of competency-based approach into educational process of the Academy, are described. The work was continued on improvement of curricula and implementation into academic process of certain courses of simulator training aimed at forming skills to be used in work with sophisticated ship equipment (electronic chart display systems, radio and electronic navigation equipment etc.) as well as skills connected with safety at sea (work with firefighting equipment, survival crafts, medical first aid on board ship, cargo operations with heavy lift cargos and containers etc.). In the second year of the experiment the material-and-technical and training facilities were considerably enhanced and enlarged; it allowed to increase the quality of theoretical training and formation of cadets' professional skills. Significant attention was paid to highlighting of the experiment results – issue of monographs, learning guides, publications in professional and foreign editions, participation in all-Ukrainian, international conferences, obtaining of patents, preparation for printing of study guides etc.

Key words: *research and experimental work, distant learning, integrated curricula, independent computer testing, competency-based approach with elements of communicative form of study, maritime professionals.*

Провідну роль у розв'язанні завдань професійної підготовки курсантів, студентів, становлення особистості майбутніх фахівців відіграє навчальний процес у вищій школі. Навчальний процес – це спеціальна форма передачі та засвоєння суспільно-історичного досвіду, яка становить складну єдність діяльності професорсько-викладацького складу, курсантів, студентів, спрямованих на досягнення загальної мети – опанування курсантами, студентами науковими знаннями, уміннями і навичками та різнобічним розвитком майбутніх фахівців як особистостей [7, с. 118].

Освітній процес у Херсонській державній морській академії – це система спеціально-створених організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «магістр» відповідно до державних галузевих стандартів, Європейської кредитно-трансферної системи, вимог Міжнародної морської організації, Міжнародної конвенції з підготовки, дипломування моряків та несення вахти 78/95, з поправками 2010 р., який організовується з урахуванням сучасних вимог Міністерства освіти і науки України, можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін і розвитку в галузях техніки, інформаційних технологій, системах управління та організації праці в умовах ринкової економіки.

Робота професорсько-викладацького складу академії та її структурних підрозділів із запровадження компетентнісного підходу в навчальний та виховний процес проводилась в другий рік експерименту на основі

«Покрокового плану впровадження компетентнісного підходу в освітній процес в Херсонській державній морській академії» і була спрямована на підвищення якості підготовки морських фахівців, а також якісне покращення системи організації освітнього процесу в цілому.

На формувальному етапі дослідно-експериментальної роботи в ХДМА (2015-2016 н.р.) було визначено та виконано ряд пріоритетних завдань, а саме:

1. Продовжено інтеграцію основних принципів комунікативного навчання, раніше апробованого при вивченні англійської мови, з принципами і засадами компетентнісного підходу при вивченні дисциплін не тільки гуманітарного, але і фундаментального та професійно-орієнтованого циклів;

2. Підготовлено підґрунтя для запровадження елементів дистанційного навчання для вивчення всіх дисциплін, проведення незалежного комп'ютерного оцінювання навчальних досягнень курсантів, а також проведення комплексу заходів із розробки та впровадження проекту «Сайт дистанційного навчання ХДМА»;

3. Організовано комплекс заходів щодо розробки та впровадження навчального курсу «Відпрацювання компетентностей командної роботи при несенні вахти курсантами на тренажерній базі ХДМА» та проведення підготовчих дій до реалізації проекту «ХДМА – судно віртуальної-реальності»;

4. Підготовлено та розпочато у 2016 році викладання навчальних дисциплін англійською мовою для груп іноземних студентів з англійською мовою навчання в межах окремого проекту «ХДМА – Південна Азія та Африка».

У рамках реалізації експериментально-дослідної роботи з впровадження компетентнісного підходу в 2015-2016 н.р. була проведена системна організаційна робота.

За всіма професійними спрямуваннями та рівнями підготовки розроблено повний перелік компетентностей, якими має опанувати курсант / студент протягом усього періоду навчання в академії. При формуванні даного переліку професійні компетентності визначалися, виходячи з базових вимог Конвенції та Кодексу з підготовки, дипломування моряків та несенню вахти (ПДМНВ) (International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW)) – 78/95, з поправками 2010 р., модельних курсів та інших нормативних документів Міжнародної морської організації (International Maritime Organization, ІМО). В основу загальних компетентностей, було покладено вимоги національних нормативних документів вищої школи, а також європейський досвід у цій галузі, зокрема акумулюваних у проекті «Тьюнінг» (Tuning).

Відповідно до створеного переліку компетентностей визначено методи формування їх у курсантів під час академічної, тренажерної та практичної

підготовки, та участі у виховних заходах. Крім того було визначено кінцеві результати навчання та методи демонстрації ступеня оволодіння курсантами відповідними компетентностями.

Випусковими кафедрами, науково-методичною радою ХДМА, цикловими комісіями Морського коледжу, методичною комісією Професійно-морського ліцею було чітко визначено міжпредметні зв'язки на всіх рівнях підготовки – від загальнонаукової, гуманітарної до загальноінженерної та професійної. Зі змісту кожної дисципліни циклу професійної підготовки було визначено кінцеві результати навчання та вимоги до набуття загальних та загально-професійних компетентностей, з якими курсант має приступати до вивчення кожної з дисциплін циклу професійної підготовки. З урахуванням цих вимог було визначено міжпредметні зв'язки між окремими дисциплінами, що дозволило більш раціонально використати навчальний час та уникнути непродуктивного дублювання матеріалу в рамках вивчення окремих дисциплін. Таким чином було структуровано підготовку за кожною спеціальністю з урахуванням міжпредметних зв'язків та очікуваних результатів навчання на кожному етапі підготовки. З урахуванням наведених вище вимог було розроблено нові робочі програми та навчально-методичні комплекси з дисциплін професійної, загальноінженерної, фундаментальної, гуманітарної підготовки та практик, у відповідності до поставлених завдань експерименту.

Розроблені переліки фахових компетентностей, результатів навчання, а також часні методики їх набуття, дали можливість дійти висновку, що рівень вищої морської освіти «бакалавр» є базовим для підготовки курсантів на рівні експлуатації відповідно до вимог Міжнародної конвенції з підготовки, дипломування моряків та несенню вахти (ПДМНВ), а рівень «магістр» є базовим у підготовці фахівців морської галузі вищої категорії, тобто на рівні управління Конвенції ПДМНВ. Таким чином рівень вищої морської освіти «магістр» є необхідним для забезпечення конвенційних вимог до рівня компетентності осіб на посадах капітана, старшого помічника капітана, старшого механіка, електромеханіка I-го розряду на суднах торговельного флоту. Зазначені висновки стали результатом спільного аналізу міжнародних та національних вимог до претендентів на заняття відповідних посад на судні, проведеного роботодавцями (судноплавними та кріюінговими компаніями) і науковцями ХДМА.

Відповідно до означеного вище, у 2015-2016 н.р. було розроблено освітні програми підготовки за рівнями вищої освіти «Бакалавр» і «Магістр» спеціальності 271 «Річковий та морський транспорт» відповідно до компетентнісного підходу та нових Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187.

Розроблено нові навчальні плани для ступенів вищої освіти «Бакалавр» і «Магістр» спеціальності 271 «Річковий та морський транспорт» інтегровані для всіх трьох спеціалізацій «Судноводіння», «Експлуатація суднових енергетичних установок» та «Експлуатація електрообладнання і засобів

автоматики». При цьому ураховано результати, напрацьовані навчально-методичною лабораторією на борту судна «Warnow Jupiter» та рекомендації судна та керівників практикою.

Протягом 2014-2016 рр. удосконалено навчальні плани та запроваджено в освітній процес окремі курси з тренажерної підготовки з відпрацювання навичок роботи зі складним судновим обладнанням (електронні картографічні системи, радіо та електронавігаційне обладнання суден, тощо) та навичок, пов'язаних з безпекою на морі (робота з пожежним обладнанням, рятувальними засобами, перша медична допомога на борту судна, вантажні операції з великоваговими вантажами та контейнерами тощо). Систематизовано проведення цих курсів і узгоджено між різними структурними підрозділами академії.

При розробці структури підготовки та навчальних планів з усіх професійних спрямувань особливу увагу було приділено ефективному поєднанню теоретичної, практичної та тренажерної підготовки курсантів. Було розроблено нові навчальні плани, в яких частину тренажерних курсів було інтегровано в структуру академічних дисциплін, які передують практичній підготовці курсантів, а також їхньому подальшому працевлаштуванню. У першу чергу це стосувалося підготовки з дисциплін, пов'язаних із забезпеченням безпеки моряків під час виконання ними службових обов'язків, а також дисциплін, пов'язаних із роботою зі складним судновим обладнанням.

Для ефективного поєднання академічної та тренажерної підготовки було розроблено нові інтегровані навчальні плани між академією та тренажерним центром ХДМА, який здійснює сертифікатну підготовку за спеціальними курсами, оволодіння якими потребує підтвердження наявністю спеціальних сертифікатів встановленого зразка відповідно до вимог ІМО. Таким чином було реалізовано вимогу, коли курсанти академії до виходу на першу плавальну практику, проходять повний курс сертифікатної підготовки з питань безпеки на борту судна, а протягом повного курсу навчання у повному обсязі отримують всю сертифікатну підготовку, передбачену вимогами ІМО для кожного напрямку підготовки.

Протягом всього періоду велась робота з удосконалення курсу «Менеджмент морських ресурсів» не тільки у формі окремої навчальної дисципліни, а як узагальнюючої міжпредметної системи знань, яка спонукала би курсантів до осмисленого сприйняття своїх професійних обов'язків і фахових компетентностей. За ініціативою ХДМА та погодженням з Міністерством освіти і науки ця дисципліна була введена в навчальні плани всіх вищих морських навчальних закладів України. Розроблено та впроваджено відповідну програму у навчальний процес, на підставі звернення до інноваційних педагогічних технологій [1, с. 81].

У 2016 році кафедрою інформаційних технологій розпочато реалізацію проекту впровадження системи дистанційного навчання (СДН) у ХДМА. За планом проекту на базі платформи MOODLE створено структуру сайту та його методичну базу; зібрано, відредаговано та викладено на СДН більше ніж 3000

одиниць інформації (робочі програми, лекції, методичні рекомендації до проведення лабораторних, семінарських занять, тести контролю знань), та створено майже 1500 облікових записів викладачів та курсантів ХДМА. Постійно оновлюється інформаційне наповнення сайту.

За час підготовки до переходу з 2017 року на проведення незалежного оцінювання навчальних досягнень усіх курсантів та студентів ХДМА викладачами кафедр були розроблені варіанти тестових завдань з усіх навчальних дисциплін за ступенями складності, які реалізовано на платформі MOODLE. За цими тестами займаються курсанти та студенти на всіх курсах академії. Вперше усі контрольні заходи під час семестрового контролю у 2015-2017 н.р. здійснювалися у формі незалежного комп'ютерного тестування, що унеможливило втручання суб'єктивних факторів у процес об'єктивності оцінки знань курсантів.

У 2015-2017 було доопрацьовано методичне забезпечення за означеними вимогами, що дозволило курсантам продемонструвати певний ступінь оволодіння відповідними інтегральними компетентностями у блоках дисциплін циклу професійної підготовки (розрахунково-графічні роботи, курсові роботи, курсові проекти, звіти з практик, дипломні роботи).

У другий рік експерименту було значно посилено та розширено матеріально-технічну та тренажерну базу, що дозволило підвищити якість теоретичної підготовки та формування у курсантів професійних навичок роботи на ходовому містку (тренажер судна з системою динамічного позиціонування, лабораторія ГМСЗЛБ) та у машинному відділенні судна (тренажер віртуальне машинне відділення), а також роботи з високовольтним судновим обладнанням (тренажер високовольтного обладнання).

У 2015-2016 н.р. в межах експерименту було розпочато підготовку нового унікального освітнього проекту «ХДМА – судно віртуальної реальності», який не має аналогів в сучасній вітчизняній морській освіті. Робочою групою проекту та викладачами випускових кафедр академії розроблено структуру та принципи майбутнього курсу «Відпрацювання фахових компетентностей командної роботи при несенні вахти курсантами на тренажерній базі ХДМА» і ведеться детальна розробка сценаріїв роботи штурманів, суднових механіків та електромеханіків, і роботи суднового екіпажу в екстремальних умовах.

У ході дослідно-експериментальної роботи значна увага приділялася висвітленню результатів експерименту – виданню монографій, навчальних посібників, публікацій у фахових та іноземних виданнях, участі у всеукраїнських, міжнародних конференціях, отриманню патентів, підготовці до друку навчальних посібників, монографій, тощо. За 2016 р. опубліковано наукових та науково-методичних робіт з реалізації компетентнісного підходу більше 125, з яких 29 – у зарубіжних виданнях.

Підготовлено шістнадцять навчальних посібників з методики викладання дисциплін на засадах компетентнісного підходу, а саме: «Реалізація компетентнісного підходу при вивченні інформатики: MS EXCEL 2016 для курсантів морських навчальних закладів» [8], «Навчальний посібник з

експлуатації електронних тренажерів ХДМА» [2], «Теоретичні основи електротехніки» [14], «Матеріалознавство та технологія матеріалів: Основи теорії, лабораторний практикум, індивідуальні завдання» [10], «Збірник задач прикладного та професійного змісту з вищої математики (для майбутніх фахівців морського транспорту)» [5], «Основи суднової енергетики» [12], цикл навчальних посібників з англійської мови: «Take Your Drift» [25], «Lucky Voyage» [18], «Manage It» [19], «Across the Ocean» [16], «Seven Seas Ahead» [21], «Ship's Heart» [22], «Smart Control» [21], «Shipshape Operation» [23], «Cases on Board Vessels» [24], «Power the Ship» [20], «Control the Power» [21].

У Херсонській державній морській академії традиційно щорічно проводяться міжнародні та всеукраїнські науково-практичні конференції: «Сучасні енергетичні установки на транспорті і технології та обладнання для їх обслуговування», «Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті», «Безпека життєдіяльності на транспорті та виробництві – освіта, наука, практика», на яких молодими науковцями була представлена низка наукових доповідей з впровадження компетентнісного підходу у викладанні спеціальних дисциплін з власного досвіду роботи.

Враховуючи вже отримані результати та спираючись на план реалізації дослідно-експериментальної роботи з впровадження компетентнісного підходу в освітній процес, колектив ХДМА у 2016-2017 н.р. зосередив свою увагу на виконанні наступних завдань:

- факультети ХДМА, Морський коледж та Професійно-морський ліцей спрямовували всі зусилля на впровадження компетентнісного підходу з елементами комунікативної форми навчання та реалізацію принципів ступеневої морської підготовки, відповідно до Конвенції ПДМНВ – 78/95, з поправками 2010 р., для оволодіння курсантами професійними компетентностями, відповідно до вимог щодо претендентів на зайняття відповідних посад на суднах світового торговельного флоту;

- були внесені пропозиції щодо змін у стандарти вищої освіти на основі результатів дослідно-експериментальної роботи, передового досвіду міжнародної морської освіти та сучасних вимог роботодавців;

- продовжено роботу з модернізації навчально-тренажерної бази ХДМА (створено швартову станцію, розпочато роботу з модернізації водно-спортивної бази академії);

- продовжено та удосконалюється методика викладання навчальних дисциплін англійською мовою для груп іноземних студентів, і окремих навчальних дисциплін для всіх курсантів та студентів ХДМА;

- організаційно забезпечено з 2017-2018 н.р. перехід на незалежне оцінювання навчальних досягнень усіх курсантів за допомогою комп'ютерного тестування;

- постійно і системно оновлюються матеріали з інформаційного наповнення сайту дистанційного навчання;

– продовжується пошук ефективних форм роботи, що сприяють наступності між середньою і професійною освітою, для посилення мотивування потенційних абітурієнтів до вибору морських професій; ефективних форм організації освітнього процесу, які би раціонально поєднували академічну, практичну та тренажерну підготовку майбутніх фахівців морської галузі;

– забезпечено у повному обсязі проходження усіма курсантами необхідної тренажерної підготовки за новими інтегрованими навчальними планами ХДМА та Спеціалізованого морського тренажерного центру при ХДМА;

– ведеться робота з аналізу та адаптації в освітній процес ХДМА передового досвіду установ і педагогів системи морської освіти (через педагогічний експеримент, проведення науково-методичних семінарів та конференцій, підготовки публікації у фахових виданнях, участь у професійних конкурсах тощо);

– ведеться науково-дослідна робота з розробки теоретичних засад щодо впровадження компетентнісного підходу в освітній процес морських навчальних закладів України на рівні підготовки низки кандидатських та докторських дисертаційних робіт за результатами теоретичних та експериментальних досліджень, що виконуються в ХДМА в рамках науково-дослідного експерименту.

Відділи академії постійно співпрацюють з провідними світовими судноплавними та крьюінговими компаніями з метою оперативного реагування на зміни, що відбуваються в світовій морській галузі та потребують швидкого реагування щодо модернізації і підвищення якості освітнього процесу.

Вважаємо, що остаточне вирішення цих питань створює реальні умови для підготовки рекомендацій МОН України щодо вдосконалення діючих стандартів вищої морської освіти в Україні.

І на завершення, вважаємо за важливе підкреслити наступне – сучасні реалії сьогодні такі, що особистість повинна оволодіти якостями відкритої діалогової системи, щоб пройти через життєві та професійні кризи, конфлікти, етапи самовизначення життєвого і професійного вибору. Особистісний і професійний ріст морського фахівця повинен передбачити поступовий рух вгору на основі формування життєвих і фахових компетенцій протягом усього життя.

Основною особливістю професійного розвитку особистості є орієнтація на нові знання, уміння та на сутність і особливості професійної діяльності. Критеріями яких є: результативність, компетентність і самостійність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безлуцька О.П., Лещенко А.М. «Менеджмент морських ресурсів» як складова професійної підготовки майбутніх морських офіцерів. *Науковий вісник Херсонської державної морської академії*. 2014. № 1 (10). С. 80–84.

2. Бень А.П. Соловей А.С., Ярошенко О.О. Навчальний посібник з експлуатації електронних тренажерів ХДМА. Херсон: ХДМА, 2016. 57 с.
3. Болонский процесс : Результаты обучения и компетентностный подход (книга-приложение 1) / Под ред. В.И. Байденко. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. 536 с.
4. Віткін Л. М., Лаптев С. М., Фініков Г. В., Піддубна С. М. Побудова систем управління якістю ВНЗ: навч. посібник. К.: Таксон, 2009. 564 с.
5. Доброштан О. О., Шарко В. Д. Збірник задач прикладного та професійного змісту з вищої математики (для майбутніх фахівців морського транспорту). Херсон: Видавництво ХНТУ, 2016. 176 с.
6. Зайцева Т.Г., Ходаковський В.Ф. Самоменеджмент психофізичних станів морських фахівців у контексті посилення людського ресурсу та попередження аварійності на флоті: навчальний посібник. Херсон: ХДМА, 2013. 152 с.
7. Звонников В. И., Чельшкова М.Б. Контроль качества обучения при аттестации: компетентный подход: учебн. пособие. М.: Университетская книга; Логос, 2009. 272 с.
8. Кравцова Л.В., Камінська Н. Г. Реализация компетентного подхода при изучении информатики: MS EXCEL 2016 (для курсантов и студентов морских учебных заведений). – Херсонська державна морська академія, 2016. 321 с.
9. Міжнародна Конвенція про підготовку та дипломування моряків та несення ваhti 1978 р. (Конвенція ПДМНВ – 78/95, з поправками 2010 р.).
10. Моїсеєнко Л. Л. Матеріалознавство та технологія матеріалів: Основи теорії, лабораторний практикум, індивідуальні завдання: навчальний посібник для курсантів і студентів вищих морських закладів освіти. Херсон: Херсонська Державна морська академія, 2016. 360 с.
11. Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в Європейське і світове освітнє співтовариство [Ел. ресурс]: наказ МОН України від 13.07.2007. № 612. URL: <http://www.nmu.edu.ua/bolon11.php>.
12. Проценко В.О. Основи суднової енергетики. Практикум: навчальний посібник. Херсон: «ЛТ-Офис», 2016. 255 с.
13. Психолого-педагогічні засади діяльності вищої школи : Навчальний посібник / укл. Н.В. Заблоцька-Сеннікова. Северодонецьк: ПП «Поліграф-Сервіс», 2015. 167 с.
14. Селіверстова С.Р., Фролов О.М., Крупіца П.О. Теоретичні основи електротехніки: навчальний посібник. – Херсон: Херсонська Державна морська академія, 2016. 234 с.
15. Столярчук П., Байцар Р. Методи оцінювання систем управління якістю. *Вимірвальна техніка та метрологія*. 2008. № 68. С. 244–247.
16. Across the Ocean: навчальний посібник для студентів вищих морських навч. закл. / [В.Ф. Кудрявцева, Ю.В. Петровська, О.В. Петрушенко, та ін.]. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД, 2016. 254 с.

17. Control the Power! Student's Book: підручник [І. П. Красновська, М. Д. Огієнко, Ю. В. Тимошук та ін.]. Херсон: ТІМЕХ, 2016. 152 с.
18. Lucky Voyage: навчальний посібник для студентів вищих морських навч. закл. / [В. Ф. Кудрявцева, К. Л. Бойко, Т. Я Богодист та ін.]. Херсон: ТОВ «ВКФ «Стар» ЛТД», 2016. – 292 с.
19. Manage it: навчальний посібник для студентів вищих морських навч. закл. / [В. Ф. Кудрявцева, С. Л. Барсук, В.Б. Смелікова та ін.]. Херсон: ТОВ «ВКФ «Стар» ЛТД», 2016. 210 с.
20. Power the Ship! Student's Book: підручник / [М. Д. Огієнко, Ю. В. Тимошук С. В. Головіна, А. Ю. Коровенкова, та ін.]. Херсон: ТІМЕХ, 2016. 220 с.
21. Seven Seas Ahead: навчальний посібник для студентів вищих морських навч. закл. / [К. Л. Бойко, В. Ф. Кудрявцева, Н. М. Бобришева, К. Л. Бойко, та ін.]. – Херсон: ТОВ «ВКФ «Стар» ЛТД». 2016. 254 с.
22. Ship's Heart: навчальний посібник для студентів вищих морських навч. закл. / [І. О. Афанасієвська, С. В. Пильщик, В.Ф. Кудрявцева, А. М. Гузь, та ін.]. Херсон: Видавництво Борисфен. 2016. 187 с.
23. Shipshape Operation. Student's Book: підручник / [О. І. Літікова, Г. С. Волкова, Ю. В. Гришко, О. О. Савченко]. Херсон: Видавництво Борисфен. 2016. 158 с.
24. Smelikova V. V. Cases on Board Vessels: навч. посібник. Херсон: Вид-во ХДМА, 2015. 80 с.
25. Take Your Drift. Student's book: навч. посібник для студентів вищих морських навч. закл. / В.Ф. Кудрявцева, Н.М. Бобришева, В.Б. Смелікова та ін. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2015. 352 с.